

Änglabygdsmässa, Lena kyrka, 29 september 2019

Den helige Mikael's dag, Andra årgångens texter

Förra helgen lyssnade jag till ett föredrag av Steven Croft som är biskop i Oxford. Han talade om de gigantiska utmaningar som mänskligheten står inför idag. Vi kan förintna oss själva flera gånger om. Croft sa att det framför allt är tre hotande katastrofer som vi just nu strider mot.

Det första hotet talar vi ganska ofta om. Det är klimatkrisen. Under årets bokmässa i Göteborg släpptes en uppdaterad version av biskopsbrevet om jordens överlevnad. Idag gör rapporterna om smältande isberg, brinnande regnskovar och förödande översvämningar att Bibelns berättelse om striden i himlen som Mikael och änglarna utkämpar mot ormen från urtiden inte alls känns verklighetsfrämmande. Istället anar många av oss att berättelsen ger oss väsentliga nycklar till en djupare verklighetsförståelse.

Det andra hotet talar vi mycket sällan om men vi umgås med det dagligen. Hotet är den nya tekniken eller snarare den artificiella intelligens som utvecklas i takt med att våra telefoner, våra datorer och våra appar, samlar in så många upplysning om oss och våra liv att de kan kopiera mänskligt beteende och processa information på ett sätt som överträffar vår intelligens. När vi tänker på artificiell intelligens tänker vi kanske på en science-fiction-film med robotar som tar över vår planet. Steven Croft ville att vi istället skulle tänka på våra dammsugare, gräsklippare och mobiltelefoner. I dem lagras information om våra hem, våra vänner, våra släktförhållanden och våra intressen. Hur tar vi ansvar för att fakta om mänskligt liv som finns i en viss app inte hamnar i felaktiga händer och används för onda syften?

Det tredje hotet är vagare i konturerna och det saknar ett vedertaget namn. Det gör att vi ibland har svårt att sätta fingret på det, att peka på att det verkligen finns. Det tredje hotet handlar om en isärdragnings av samhällen och mänskliga gemenskaper – både lokalt och globalt.

På landsbygden läggs den ena serviceinrättningen ner efter den andra. Varken banken, Arbetsförmedlingen eller affären finns längre kvar. I Sverige flyttar folk in till städerna. Det digitala umgänget ökar på bekostnad av möten IRL. I världen flyr människor för sina liv.

Steven Croft betonade att de tre hot som han talade om är sammanlänkade på ett sätt som gör att de för oss framstår som ett hopplöst virrvarr eller ett fångstnät som vi inte kan trassla upp eller trassla oss ur. Den nya tekniken kan hjälpa oss att hitta klimatsmarta lösningar men den genererar idag ett kapital som inte alls fördelas rättvist mellan människor och länder. De rika blir rikare och de fattigare blir fattigare. Och som om detta inte vore nog drabbar klimatskrisen orättvist. De som redan är fattiga får bära konsekvenserna av de rika ländernas överuttag av våra gemensamma naturresurser. Den bistra sanningen är att om alla rättvist skulle få samma västerländska levnadsstandard som vi har vant oss vid skulle jorden gå under. Det är lätt att tänka eller känna att det trassel som vi har skapat, det fångstnät som binder oss, är ett så hopplöst virrvarr att det krävs övermänskliga insatser för att vi på något sätt ska kunna komma loss och överleva.

Det är mitt i detta trassel och mitt i den pågående kampen mot det som hotar livet som vi firar den helige Mikael's dag. Vi får möta änglarna och fira deras övermänskliga gudomliga insatser.

Änglarnas dag är en dag som ger hopp för den påminner oss om att allt inte hänger på oss. Vi för en kamp mot omänskliga makter och helvetiska krafter som skrämmer slag på oss. Episteltexten försäkrar oss om att Gud och Guds änglaskaror strider tillsammans med oss. En gång ska det onda slutgiltigt besegras. Änglarna har en övermänsklig intelligens som gör att de kan bära bud om liv också när katastrofer är det enda som vi kan förutspå.

Änglarnas bud om liv hoppningivande men det betyder inte att det alltid är trivsamt och uppiggande att få möte en ängel. I dagens gammaltestamentliga text berättar profeten Daniel att han tappade all kraft och inte längre kunde andas när han mötte en ängel, trots att ängeln talade om för honom att han är älskad och sa att han inte skulle vara rädd, precis som änglar i Bibeln brukar göra. Kraftlösheten och andnöden kan ha att göra med att änglarna önskar något av oss. Precis som vi hoppas på dem hoppas de på oss. "Var stark, var stark" säger ängeln till oss, precis som ängeln sa till Daniel. "Allt ska gå väl" säger ängeln och så drar änglarna in oss i den kamp som uppfyller detta löfte. Gud räknar med oss. Det framgår av dagens evangelietext.

Jag vet inte hur ni reagerar när ni hör Jesus tala om att vi ska hugga av oss händer och fötter eller riva ut våra ögon om kroppsdelarna förleder oss att göra det som är ont och nedbrytande.

Som filosof hamnar jag lätt i grubblerier som jag gärna vill att Jesus ska hjälpa mig att reda ut. Hur kan min hand, min fot eller mitt öga förleda mig? Är det inte jag som styr över min egen kropp? Är det inte jag som bestämmer vart jag ska gå, vad jag ska göra eller vad jag ska titta på? Hur skulle kroppen kunna göra något som jag inte vill? Och om det nu är så att jag styr min egen kropp: Vore det inte bättre att jag helt enkelt valde att inte gå åt fel håll, att inte ge ondskan ett handtag och att inte kasta blickar åt fel håll istället för att handgripligen lemlästa mig själv?

Jag vet inte riktigt hur Jesus skulle bemöta detta filosofiska resonemang men jag tror att han skulle uppmana mig att försöka leva precis så klokt som jag föreslår. Gå aldrig åt fel håll, gör aldrig fel och titta aldrig i fel riktning. Hur skulle det gå för mig om jag försökte följa den uppmaningen? Vi vet redan svaret. Förr eller senare – ofta och om igen – skulle jag misslyckas för jag är ingen ängel utan en bräcklig liten människa som lätt blir kraftlös, skräckslagen och får andnöd. Så är det att vara människa. Anden kanske vill väldigt mycket som är gott men kroppen är ofta svag. Det blir det inte så mycket av mina goda föresatser även om jag gärna skulle vilja rädda vår planet, använda den nya tekniken på ett livsbefrämjande sätt och fördela jordens och samhällets resurser rättvist. Det blir lite mer gjort om vi samordnar våra ansträngningar men inte ens vår sammanlagda mänskliga förmåga räcker till. Vi behöver hjälp av änglarna. Änglarna rådslår med Gud och bär vägvisande budskap till oss människor. Änglarna samordnar de goda krafternas insatser precis som en sambandscentral som koordinerar katastrofarbete. Vi människor har vår egen uppkoppling till den sambandscentralen.

Varje liten människa – och små är vi allihop – har sin egen ängel i himlen som alltid är rättvänd mot Gud. Det berättar Jesus i dagens evangelietext. Därför ska vi inte förakta någon enda liten människa – inte ens oss själva och våra knapphändiga insatser för att rädda världen. Ängeln som profeten Daniel mötte rörde vid honom och gav honom styrka. Idag rör änglarna vid oss och då vet ingen utom Gud vad som kan hända i framtiden.

Biskop Karin Johannesson, Uppsala stift